

DET KONGELIGE NORSKE VIDENSKABERS
SELSKAB, MUSEET

**Fortids kultur –
samtids natur**

1977

Griffenfelds medaljong

Kristen R. Mølløhus

De fleste trondhjennere vil forbinde navnet Peder Griffenfeld med fengslet på Munkholmen, denne «lille klippeø» med sin karakteristiske tårnsilhuett, «omgiven af fjordens talrige forgreninger, dens maleriske kyster, skovklædte odder og rige landskaber».

Griffenfeld selv har nok ikke følt denne romantiske atmosfære da han en junidag i året 1680 ble ført i land på Munkholmen av militære fra Trondhjems Regiment. En fallen storhet, Danmarks rikskansler, en gang kongene Fredrik III's og Kristian V's ubestridte yndling, skulle i unåde henslepe 18 lange år bak festningens tunge murer. I denne tid fikk han til fulle sanne romernes gamle ord om den akk så korte vei fra Kapitol til den tarpeiiske klippe, fra makens tinde til den dype avgrunn.

Etter ordre var det innredet «tvende bekvemme værelser udi det inderste tårn» på festningen, og Griffenfeld hadde tatt med seg sin bibel og noen latinske verker for sin åndelige vederkvegelse. Han var en belest mann, og sine kunnskaper lot han gjerne komme andre til gode. Mellom fange og vaktmannskap oppsto et nært forhold. Han ble endog bedt om å undervise kommandantens sønn, som senere mintes sin lærer med vers som dette:

Han som en munk indlukt,
ja noksom vel indmuret,
hel tålig sled sin tid,
tålmodig sig i buret
fornøjede, så jeg det friligg
sige tør,
at Munkholm slig en munk
ret aldrig havde før.

Allikevel, noen fornøyelse var aldeles ikke disse uendelige dager, selv om de fleste fanger på den tid hadde det verre enn Peder Griffenfeld. Merket i sjelen var han sikkert også av det forferdelige, fingerte skuespill som hans fiender lot ham gjennomgå før forvisningen. Egentlig var han dømt til døden ved halshugging, men benådningen ble forkynt først etter at bøddelelen hadde hevet sverdet.

De siste år på Munkholmen led Griffenfeld av en smertefull sykdom som knekket hans helse. I sin kongelige nåde gikk Kristian V med på at fangen ble tatt ut av festningen og fikk bo i privat forpleining inne i byen, men fremdeles under militær bevoktning. Hans første bolig lå der hvor Thomas Angells Hus nå ligger. Senere flyttet han lenger nord i byen. Griffenfelds nye tilværelse ble kort. Bare et halvt år senere døde han, i mars 1699. På Kongens bekostning fikk Griffenfeld en ærefull begravelse. Han ble bisatt i Vår Frue kirke, og senere ble kisten ført til hans hustrus gravsted i Danmark.

Få av Griffenfelds eiendeler er bevart. I Det Kongelige Norske Videnskabers Sel-

skabs Protokoll for 1787 står det imidlertid opplyst at det på vegne av Hr. Capit. og Kommandant Sønneck er innsendt «som en Present til Selskabets Natural Samling en Medaillon af Kong Frederik 3die, som Griffenfeld skal have baaret om sin Hals udi sin Fængsels-Tid paa Munkholmen». Baksiden av medaljongen viser et portrett av dronning Sophie Amalie.

Medaljongen er en kopi i sølv av den gullmedaljong som Griffenfeld bar i sine velmaktstidene. Den var et uttrykk for taknemlighet mot den konge og den innflytelsesrike dronning som la grunnen til hans karriere og tok ham opp blant rikets stormenn.

Arkeologi og tradisjon

Kristian Pettersen

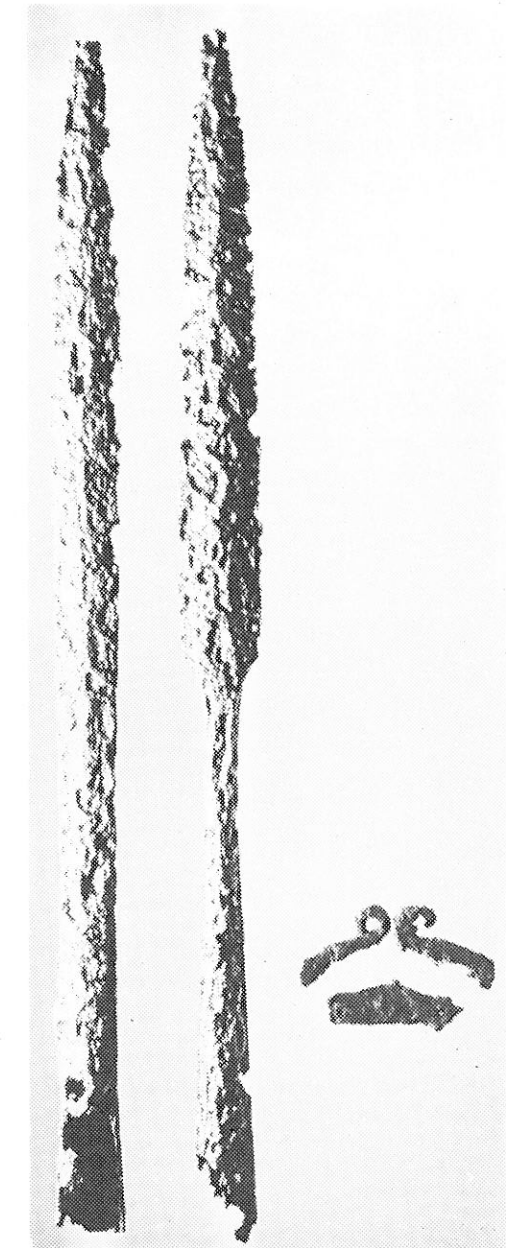
At minnet om hendinger i gammel tid kan holde seg opp til våre dager er en kjent sak. De eldre i dag, som var barn og ungdom i ei tid da kommunikasjoner, opplysning og livsstil var totalt annerledes enn i våre dager, har ofte mangt å berette om hendinger som de har hørt fra sine foreldre eller besteforeldre. Fortellingen fra mann til mann var datidens nyhetsformidler. På denne måten er hendinger fra flere hundre år tilbake blitt overlevert fra gammel til ung og har nådd ned i våre dager uten å gå i glemmeboka. Det er særlig storhendinger som krig, uår og pest som har rotfestet seg i folketradisjonen. Hvem kjenner vel ikke sagnet om Jostedalsrypa som skulle være den eneste overlevende i Jostedalen etter Svartedauen i 1350. Også hos oss nålevende har slike hendinger brent seg inn i minnet; en snakker om «før og etter krigen».

I de aller fleste tilfellene har en ingen mulighet for å finne ut om kjernen i overlevering fra eldre tid har noe med virkeligheten å gjøre. Andre ganger kan dette imidlertid lykkes og en kan da bli svært overrasket over hvor lenge muntlig tradisjon kan holde seg.

I arkeologien møter en ofte sagn som er knyttet til fornminner eller bestemte steder. Særlig gjelder dette gravhauger og andre typer gravanlegg. Mesteparten av denne tradisjonen er utvilsomt fri fantasi, men noen ganger er det åpenbart at sagnet har en kerne av sannhet.

I 1876 ble det gjort et merkelig funn på Forbord i Strinda. Under en stor stein, nedenfor et fjell, ble det funnet skjelettdele av en mann og en hest. Med seg hadde mannen to spydspisser og et ildstål som klart viser at funnene er fra vikingtiden (800-1050 e.Kr.) Funnene kom for dagen ved at det ble tatt veifyll inntil steinen. Beliggenheten gjorde det klart at dette ikke var noen vanlig grav. Det kunne se ut som om det var en mann til hest som var tatt av et steinskred. Karl Rygh, arkeologisk avdelings første bestyrer tok opp opplysninger omkring funnet og fikk da høre en eiendommelig historie som han nedtegnet: Finderen beretter at der skulle gaa det sagn i bygden at en «ridder» til hest i fuld rustning skulde være bleven knust paa dette sted af et fjeldras.

En skal være varsom med å trekke slutninger ut fra dette. Det er imidlertid ingen umulighet at sagnet kan ha holdt seg fra ulykken skjedde og til krigeren ble gravd fram. Folkeminneforskerene mener dette er sannsynlig og tar dette som et eksempel på at muntlig overlevering kan holde seg i tusen år. Hvorvidt dette er riktig, får vi aldri vite, men tanken er fascinerende og som all tradisjon gir den oss en spesiell tilknytning til fortiden.

T 1686

T 1744-45